

Hervormd Elspeet viert vierhonderd jaar Reformatie **Predikantsplaats enige tijd "onderdeel van de erfenis"**

Bij de herdenkingen die het begin van de meimaand markeren heeft zich dit jaar een bijzondere aangediend. In het door schapen bekend geworden Elspeet werd stilgestaan bij het feit dat de gelovigen al vierhonderd jaar onder leiding van een Protestantse herder staan. Driendertig hervormde dominees volgden elkaar op en als alles naar wens verloopt zullen er binnenkort zelfs twee nieuwe predikanten aantreden. Nimmer gaf het aanzoeken grote problemen. Ook hier was het zo'n honderd jaren gewoon dat pa van lieverlede werd vervangen door één van zijn zonen.

Het is opmerkelijk dat Elspeet nu pas dit jubileum kon vieren. Reeds in het jaar 1579 hadden de aanhangers van Luther en Calvijn zo'n plaats in Gelderland verworven dat te Arnhem een synode-vergadering kon worden belegd. Het volgende jaar bepaalde men hoe de grenzen voor de classes zouden lopen en verplichtte men de voorgangers om voor de preek het lied "O God, die onze Vader zijt" te laten zingen.

Meneer pastoor van Elspeet preekt desondanks rustig voort. De leiders van de protestantse kerk zijn het in 1593 beu en besluiten tot de afzetting van hem en vijf anderen. De predikant van Nunspeet, Tilemannus Milius, wordt opgedragen zijn pastorale arbeid ook tot de buurgemeente uit te breiden. Overigens slechts voor een korte tijd want in 1594 doet ene J. Antonii z'n intrede. Gedurende vier eeuwen wordt dit voorbeeld slechts ruim dertig keer nagevolgd. Dat betekent dat de voorgangers zich in het hartje van de Veluwe op hun gemak gevoeld moeten hebben. Zelfs zodanig dat enkele keren zoonlief de herderstaf heeft overgenomen.

Zo vader, zo zoon

Zo geschiedt in het jaar 1716. De zesde Elspeter predikant Everhard Palthe is overleden. Hij heeft er sedert 1670 onafgebroken gewerkt. Zijn oudste zoon, Rutger, heeft inmiddels zo'n zeven jaar de gemeente Voorthuizen bekend gemaakt met z'n spreek talenten.

De jongere Johan is in 1711 afgestudeerd en daar pa onvoldoende krachten bezit om het volledige werk te doen springt hij al snel als "adjunct" bij. Daarbij blijft het niet. De geboren Elspeter wordt ook de opvolger als naar een nieuwe predikant wordt gezocht.

Het wordt voor de kerkeraad een tikkeltje moeilijker als Palthe (jr) op 25 september 1727 overlijdt. Het huwelijk met de burgemeestersdochter van Harderwijk heeft geen opvolgers gebracht. Op broer Rutger kan inmiddels ook geen beroep meer worden gedaan daar hij reeds een maand eerder is overleden. Elspeet moet een man met een nieuwe achternaam zoeken.

Uit Nunspeet

Goede raad blijkt dichtbij verkrijgbaar. De predikant van Nunspeet, F. Martinius, heeft nog een broer die als kandidaat een plaats zoekt. Als de verplichtingen voor mevrouw Palthe zijn nagekomen, doet korte tijd later de 30-jarige Dithmar Martinius z'n intrede.

Hij kent de Veluwe op z'n duimpje. Immers z'n vader heeft geruime tijd Nunspeet gediend en z'n opa heeft voorheen veelvuldig te Epe gepreekt¹. Hij zal het er ook lang gaan maken. Totdat het vanwege ziekte niet langer mogelijk is de kansel te beklimmen.

Z'n tweede zoon Bernard is inmiddels zover met z'n studie dat hij kan aantreden als pa in 1763 overlijdt. De bevestiging wordt verricht door oom L.C. Fabritius uit Genemuiden. Hij preekt over de tekst uit Psalm 45: "In plaats van uwe Vaderen zullen uwe Zonen zijn". De uitleg ervan laat zich raden.

Martinius (jr) doorbreekt een lange traditie wanneer de directeuren van de "Moscovischen Handel" hem in 1779 verzoeken Archangel in Groot-Rusland te gaan dienen. Hij keert het dorp de rug toe. Na ruim een eeuw moet Elspeet het zonder voorgangers uit de familie Palthe en Martinius stellen.

---

¹ Over deze Martinius schreef dr. J.C. van Slee een boek.

Kolderveen

Behalve dat de vier eeuwen predikanten laten zien dat twee er zelfs meer dan veertig ambtsjaren hebben volgemaakt hebben ook enkelen reeds kort na hun aantreden de herdersstaf moeten overdragen.

Zo raken de kerkleden in het najaar van 1824 in diepe rouw gedompeld als hun predikant J.R. Staverman aan de gevolgen van een ernstige ziekte overlijdt. Het tragische is dat de 62-jarige voorganger slechts zestien weken eerder van Doornspijk is overgekomen. Ongetwijfeld is hij in de vier eeuwen de kortste tijd aan de Veluwse gemeente verbonden geweest.

In de Elspeter predikantenlijst komen tot twee keer toe Drentse gemeenten in beeld. Allereerst als de kerkeraad voor genoemde Staverman een opvolger zoekt. Nadat ds. M.L. Bonzet uit Denekamp voor een beroep heeft bedankt belanden de hoorders in de kerk van Kolderveen.

Daar is dan ene H.J. Staverman predikant. Hij is een broer van de overledene. De Kolderveense predikant beantwoordt de roep instemmend en waarschijnlijk wordt als wederdienst de Elspeter consulent, ds. H. Slothouber uit Garderen, tot zijn opvolger beroepen. Echter tevergeefs.

Viswater voor Meppel

Wel vormt de Veluwe korte tijd een leverancier van orthodoxe predikanten voor Meppel. Nadat de rechtzinnigen aldaar de touwtjes in handen hebben gekregen gelukt het in het jaar 1877 om de later dolerende H.W. van Loon uit Voorthuizen over te laten komen.

Als de vrijzinnige dr. A.J. Oort twee jaar later naar Zutphen vertrekt, poogt Van Loon versterking te krijgen door ds. J.F.F. van de Hamme uit Elspeet te laten beroepen. Echter deze acht de tijd nog niet rijp om z'n spulletjes in te pakken.

Wanneer hij twee jaar later opnieuw vanuit het Meppelse aan de jas wordt getrokken om de inmiddels naar Amsterdam vertrokken Van Loon op te volgen besluit hij wel de Veluwe vaarwel te zwaaien. In zijn Meppeler tijd heeft hij in tegenstelling tot vroegere tijden getoond tegen een afscheiding van de hervormde kerk te zijn.

Op zoek

De huidige hervormde predikant van Elspeet, D.J. Budding, die momenteel ook de voorzittershamer van de SGP hanteert, heeft (evenals P.A. van Toorenenbergen in 1852) besloten het Veluwse bolwerk te verwisselen voor het Zuidhollandse Waarder.

De kerkeraad zal dus weer extra inspanningen moeten verrichten om een nieuwe herder voor de "kudde" te vinden. Het wordt zelfs een dubbele speurtocht. Nadat drie jaar geleden het kerkgebouw reeds is uitgebreid tot ruim duizend zitplaatsen ligt het nu in de bedoeling een tweede predikant aan te stellen. De eerste pogingen zijn blijkens het beroepingsnieuws reeds gedaan. De vierhonderdjarige gemeente groeit en bloeit.

© F. Verkade, mei 1994

Gepubliceerd in de Meppeler Courant, Steenwijker Courant, Dedems vaartse Courant en de Elburger Courant